

Español en tu trabajo Hiszpański w twojej pracy

Agata Rodak

Poradnik metodyczny do programu nauczania języka hiszpańskiego dla III etapu edukacyjnego (szkoła branżowa I i II stopnia)

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Luc, Renata Rychlicka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ I	
Planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka hiszpańskiego dla szkoły branżowej.....	6
ROZDZIAŁ II	
Nauczanie języka hiszpańskiego w szkole branżowej.....	11
ROZDZIAŁ III	
Organizacja procesu dydaktycznego – zasady pracy na lekcji języka hiszpańskiego	20
ROZDZIAŁ IV	
Nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich	24
ROZDZIAŁ V	
Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia	30
ROZDZIAŁ VI	
Zadania nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej	34
BIBLIOGRAFIA	38

WSTĘP

Niniejszy poradnik metodyczny do nauczania języka hiszpańskiego w szkole branżowej I i II stopnia został opracowany zgodnie z wymaganiami podstawy programowej oraz z aktualnymi dokumentami prawnymi (Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2021, poz. 1082 z późn. zm., Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 2020, poz. 1327 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017, poz. 356, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639). Skierowany jest do wszystkich nauczycieli języka hiszpańskiego, którzy prowadzą lekcje w szkole branżowej, przejmując i rozwijając założenia programu nauczania *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*.

Publikacja zawiera liczne wskazówki dotyczące metod, technik i form pracy na lekcji. Przedstawia także wiadomości o celach kształcenia, sposobach oceniania i ewaluacji. Stanowi inspirację dla doświadczonych nauczycieli, którzy chcą uzupełnić swój warsztat pracy o innowacyjne rozwiązania, ale skierowany jest też do nauczycieli rozpoczynających pracę w szkołach branżowych – stanowi źródło praktycznych wskazówek do całego procesu dydaktyczno-wychowawczego.

Podział na rozdziały. Pierwszy z nich pokazuje planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym, które uwzględnia cele oraz założenia podstawy programowej. Przedstawiony został wizerunek absolwenta, zależności dydaktyki i wychowania, a także przykłady planowania. Wskazano cele i założenia podstawy programowej.

Rozdział II opisuje zasady, metody i strategie nauczania – w odniesieniu do kompetencji kluczowych. Została rozwinięta koncepcja interdyscyplinarności i projektowania uniwersalnego (z uwzględnieniem specjalnych potrzeb edukacyjnych). Podkreślona została konieczność równomiernego rozwijania czterech sprawności w języku hiszpańskim: mówienia, słuchania, pisanie i czytania.

Rozdział III przedstawia organizację procesu dydaktycznego. Opisano zasady pracy na zajęciach z języka hiszpańskiego, a także cele i założenia pracy z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb edukacyjnych. Omówiono działania w procesie kształcenia, zgodne z założeniami edukacji włączającej. Rozdział opisuje też odpowiednie warunki i sposoby realizacji podstawy programowej – z uwzględnieniem przygotowania lekcji, organizacji przestrzeni i pomocy dydaktycznych.

W rozdziale IV przedstawiono nauczane treści kształcenia, które uwzględniają umiejętności przedmiotowe i uniwersalne. Przedstawiono przykłady wdrożenia działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich.

W rozdziale V opisane zostało monitorowanie i ocenianie postępów ucznia – w odniesieniu do kształtowania kompetencji kluczowych. Podkreślono funkcję i znaczenie oceniania sumującego oraz kształtującego. Zwrócono uwagę na samoocenę i ocenę koleżeńską. Odniesiono się do indywidualizacji oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych.

W rozdziale VI zostały przedstawione zadania nauczyciela – w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej. Zdiagnozowano potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów podczas zajęć. Zwrócono uwagę na partnerstwo z rodzicami i współpracę nauczyciela z personelem szkoły. Pojawiają się przykłady dobrych praktyk, pokazujące systemowe rozwijanie szeroko rozumianych kompetencji społecznych.

Założenia teoretyczne. Niniejszy poradnik przyjmuje założenia teoretyczne przedstawione w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*, są nimi:

- podejście holistyczne,
- interdyscyplinarność,
- konstruktywizm,
- edukacja włączająca,
- indywidualizacja procesu nauczania,
- podejście komunikacyjne i międzykulturowe,
- uwzględnienie kompetencji kluczowych,
- uczenie się we współpracy.

ROZDZIAŁ I

Planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka hiszpańskiego dla szkoły branżowej

Planowanie pracy w odniesieniu do prowadzenia lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej jest procesem wymagającym uwzględnienia wielu czynników. Niniejszy poradnik wskazuje autorską typologię tych czynników. Traktuje planowanie jednostki lekcyjnej jako element spójnej całości, jakim jest proces dydaktyczno-wychowawczy. Zgodnie z zaproponowanym ujęciem, planowanie zostanie rozważone z uwzględnieniem:

- etapu edukacyjnego,
- treści,
- długości trwania lekcji,
- klasy, w której dany temat jest realizowany,
- celów ogólnych i operacyjnych,
- metod i technik pracy,
- form pracy,
- dostępnych środków dydaktycznych,
- przestrzeni klasowej,
- podziału na część wprowadzającą, rozwijającą i podsumowującą,
- dostosowania do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- samorozwoju nauczyciela,
- współpracy międzynarodowej,
- organizowania wydarzeń kulturalnych w szkole,
- projektów interdyscyplinarnych,
- konkursów międzyszkolnych i olimpiad.

Etap edukacyjny. Planując pracę, należy uwzględniać wiek uczniów oraz ich rozwój. W szkołach branżowych I stopnia można spotkać uczniów, którzy nie są jeszcze pewni swojej zawodowej drogi. Czasami decydują się na szkołę na próbę, by sprawdzić, jak będą się odnajdywać w danej branży. Podczas lekcji hiszpańskiego warto wprowadzać tematy związane z oceną słabych i mocnych stron oraz rozmowy o zawodowej przyszłości. Cenne mogą być spotkania z osobami pracującymi w różnych firmach, by uczniowie mogli zadać pytania i poznać specyfikę danego zawodu.

W szkołach branżowych II stopnia najczęściej nauczyciel będzie miał kontakt z uczniami świadomymi swoich zawodowych planów. Warto wtedy uwzględniać w czasie lekcji języka jak najwięcej wyrażeń technicznych związanych z daną branżą.

Treści. W procesie planowania należy uwzględnić treści zgodne z podstawą programową. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej powinien pamiętać, że realizując obowiązkowe treści, powinien je rozszerzać o te związane z rynkiem pracy. Temat ten zostanie rozwinięty w rozdziale IV.

Długość trwania lekcji. Nauczyciel, planując lekcję, może rozważyć rozłożenie jej na np. dwie jednostki. Uwzględniając możliwości uczniów, ich zainteresowania i trudność danego zagadnienia, może modyfikować czas poświęcany na dane zagadnienia. Długość trwania lekcji ma duże znaczenie podczas nauczania zdalnego. Język hiszpański nie

należy w szkołach branżowych do grupy przedmiotów kierunkowych. Z tego powodu dyrektor placówki może zalecić prowadzenie lekcji trzydziestopięciominutowych. Sytuacja taka wymaga uwzględnienia przez nauczyciela krótszego czasu na realizację danego materiału.

Klasa. Planowanie realizacji procesu dydaktycznego i wychowawczego wymaga uwzględnienia specyfiki danej klasy. Należy tutaj wziąć pod uwagę:

- profil klasy,
- liczebność,
- liczbę osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- poziom współpracy w zespole klasowym.

Ostatni z wymienionych warunków dotyczy oceny rozwoju umiejętności miękkich uczniów. Nauczyciel musi ocenić, w jaki sposób może rozpocząć prace projektowe w klasie i czy wymagają one wcześniejszego przygotowania od uczniów.

Cele ogólne i operacyjne. Poradnik przyjmuje typologię celów Benjamina Blooma, przedstawioną w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Klasyfikacja ta wskazuje podział celów według następujących stref:

- poznawcza i kognitywna (wiedza i umiejętności intelektualne);
- afektywna (uczucia, motywacja, empatia, wartości i postawy);
- psychomotoryczna (zmiany i rozwój określonych zachowań, które wymagają koordynacji umysłowej i fizycznej).

Bloom uszeregował umiejętności uczącego się w sześć podstawowych kategorii. Są nimi:

- wiedza,
- zrozumienie,
- zastosowanie,
- analiza,
- synteza,
- ocena.

Poradnik przejmuje również taksonomię celów Bolesława Niemierki. Odnosi się ona do podziału celów na cztery poziomy.

I. Wiadomości

- A. Zapamiętanie wiadomości dotyczy umiejętności przypomnienia sobie słów, wyrażeń, pojęć czy też konstrukcji gramatycznych. Mogą to być na przykład słówka dotyczące produktów żywnościowych.
- B. Zrozumienie wiadomości odnosi się do umiejętności przetworzenia ich. Może to być na przykład napisanie dialogu w sklepie spożywczym – na podstawie poznanego słownictwa.

II. Umiejętności

- C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych oznacza posługiwanie się podanymi wyrażeniami i zasadami gramatycznymi według podanych zasad. Może to być na przykład wykorzystywanie konstrukcji „estar + gerundio” do opowiadania o czynnościach wykonywanych w danej chwili.

D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych oznacza umiejętność wykorzystania poznanych wyrażen leksykalnych i zasad gramatycznych w nowych sytuacjach. Może to być na przykład ułożenie dialogu u lekarza, w którym pojawi się wykorzystanie czasownika *doler*, opowiadanie o swoich zwyczajach żywieniowych i trybie życia.

W procesie planowania nauczyciel powinien uwzględnić sylwetkę absolwenta szkoły branżowej I i II stopnia. Wizerunek ten jest postrzegany w poradniku w wymienionych poniżej aspektach:

- znajomość środków językowych,
- rozumienie wypowiedzi,
- tworzenie wypowiedzi,
- reagowanie na wypowiedź,
- przetwarzanie wypowiedzi,
- znajomość wyrażen branżowych,
- korzystanie z zasobów internetu.

Metody, techniki i formy pracy. Nauczyciel, planując każdą lekcję, powinien wykorzystywać metody, techniki i formy pracy aktywizujące uczniów oraz rozwijające ich umiejętności językowe w czterech strefach:

- mówienie,
- słuchanie,
- pisanie,
- czytanie.

Zostały one omówione w rozdziale II tego poradnika.

Dostępne środki dydaktyczne. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej, przygotowując lekcję, powinien czerpać ze wszystkich dostępnych środków dydaktycznych. Mogą to być:

- teksty,
- materiały audio,
- materiały audiowizualne,
- materiały z zasobów internetu,
- materiały samodzielnie przygotowane przez nauczyciela.

Rozważając dostępne środki dydaktyczne, nauczyciel powinien uwzględnić nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne.

Przestrzeń klasowa. W procesie planowania nauczyciel uwzględnia przestrzeń klasową. Jeśli lekcja odbywa się w małej sali, należy uwzględnić trudności i bezpieczeństwo uczniów w przemieszczaniu się. Jeśli nauczyciel ma dostępną własną salę, może ją zaadaptować do specyfiki lekcji. Warto wtedy zawiesić mapę Hiszpanii i krajów hiszpańskojęzycznych. Można też przygotować z uczniami dekorację w postaci gazetek. Można zaproponować konkurs ogólnoszkolny na plakat o wybranym kraju hiszpańskojęzycznym. W szkole branżowej można również zrealizować z uczniami projekt interdyscyplinarny, polegający na stworzeniu krótkiego słownika polsko-hiszpańskiego z terminologią branżową. Odpowiednio opracowane słowniczki można umieścić w sali hiszpańskiej – na przeznaczony do tego półce.

Podział na część wprowadzającą, rozwijającą i podsumowującą. Omawianie nowych treści zawsze powinno wiązać się z podziałem lekcji na trzy etapy: wprowadzenie, rozwinięcie, podsumowanie. Wszystkie lekcje powinny być ze sobą powiązane. Każda z nich musi rozpoczynać się nawiązaniem do znanych zagadnień. Przez cały okres edukacyjny treści nauczane powinny być traktowane w ujęciu spiralnym. Nauczyciel powinien nawiązywać do tematów już poruszonych, odwoływać się do nich i wymuszać w ten sposób ich utrwalanie. Dzięki temu uczeń ma świadomość, że poznawany materiał stanowi spójną całość.

Dostosowania do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Planowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego wymaga uwzględnienia potrzeb takich uczniów. Należy zapoznać się z dostępną dokumentacją, porozmawiać z rodzicami, innymi pedagogami, psychologami oraz specjalistami.

Nauczyciel analizuje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego oraz zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznej. Nauczyciele i specjaliści współpracujący z uczniem tworzą zespół, który opracowuje IPET (indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny) – po dokonaniu wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania dziecka i po uwzględnieniu zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. Uwzględnia on czas, na jaki zostało wydane orzeczenie. Zespół (co najmniej dwa razy w roku szkolnym) ocenia efektywność udzielonej dziecku pomocy psychologiczno-pedagogicznej i modyfikuje program w razie potrzeby.

W przypadku uczniów szczególnie uzdolnionych należy zaproponować im różnego rodzaju aktywności:

- udział w zajęciach rozwijających zdolności;
- rozwijanie treści leksykalno-gramatycznych na lekcji, dzięki dodatkowym materiałom i kartom pracy;
- przygotowywanie do konkursów międzyszkolnych i olimpiad.

Dla uczniów, którzy doświadczają różnych trudności, należy zaplanować dostosowanie metod pracy i środków dydaktycznych. Można to osiągnąć np. przez:

- dzielenie materiału podlegającego ocenie na mniejsze części,
- dłuższy czas pracy,
- przeformułowanie polecenia,
- inną formę zadań na karcie pracy,
- odpowiedź ustną zamiast pracy pisemnej,
- wprowadzenie dodatkowych środków dydaktycznych (np. dla uczniów słabowidzących lub niedosłyszących).

Planowanie lekcji zdalnych. Wymusza ono uwzględnienie możliwości technicznych oraz czasowych, o których już wspomniano. Nauczanie zdalne języka hiszpańskiego wymaga dostępu ucznia do komputera. Telefon nie jest tu wystarczający. Wynika to z konieczności posiadania przez ucznia dostępu do klawiatury, ponieważ stałym elementem lekcji są wypowiedzi uczniów na czacie.

Samorozwój nauczyciela. Planowanie pracy uwzględniać powinno również samorozwój nauczyciela. Informacje o planowanych w danym roku szkolnym szkoleniach nauczyciel uzyskuje podczas rady pedagogicznej. Warto również dołączyć do różnych

grup nauczycieli języka hiszpańskiego w mediach społecznościowych. Pozwoli to na śledzenie kalendarza szkoleń dla iberystów oraz dzielenie się własnym doświadczeniem. Elementem samorozwoju jest także awans zawodowy. Nauczyciel, realizując kolejne stopnie awansu, musi uwzględniać obowiązki z nich wynikające w procesie planowania procesu dydaktycznego.

Współpraca międzynarodowa. Nauczyciel, korzystając np. z platformy eTwinning, planuje udział w projektach międzynarodowych. Ważne jest informowanie uczniów i rodziców z wyprzedzeniem o planowanych działaniach.

Organizowanie wydarzeń kulturalnych w szkole. Kultura świata hiszpańskojęzycznego jest tak bogata i piękna, że umożliwia organizowanie licznych szkolnych wydarzeń kulturalnych. Warto pomyśleć o konkursie piosenki hiszpańskiej lub konkursie wiedzy o kulturze Hiszpanii. Można też zaprosić tancerzy tango czy flamenco, jeśli w okolicy znajduje się szkoła tańca. Warto też przygotować wykład o historii Hiszpanii (może to być film, wykład online lub stacjonarny) i konkurs na podstawie przedstawionych wiadomości.

Projekty interdyscyplinarne. W procesie planowania nauczyciel uwzględnia udział w różnych projektach interdyscyplinarnych. Realizowane są one w szkole – przy współpracy z nauczycielami innych przedmiotów. Na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej w Zestawie Narzędzi Edukacyjnych znajdują się scenariusze projektów interdyscyplinarnych, zaproponowane przez Natalię Dawidowską i Łukasza Dawidowskiego.

Konkursy międzyszkolne i olimpiady. Przygotowanie do konkursów międzyszkolnych i olimpiad jest ważnym elementem planowania procesu dydaktycznego. Czasami wiąże się ono z prowadzeniem dodatkowej lekcji dla zainteresowanych uczniów, jeśli jest taka możliwość.

ROZDZIAŁ II

Nauczanie języka hiszpańskiego w szkole branżowej

Zasady nauczania. Niniejszy poradnik przyjmuje założenia teoretyczne i dydaktyczne przedstawione w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Są nimi:

- podejście holistyczne,
- interdyscyplinarność,
- konstruktywizm,
- edukacja włączająca,
- indywidualizacja procesu nauczania,
- podejście komunikacyjne i międzykulturowe,
- uwzględnienie kompetencji kluczowych,
- uczenie się we współpracy.

Założenia w poradniku odzwierciedlone zostały w zasadach nauczania. Przejęto tutaj następującą ich typologię (za Wincentym Okoniem):

- zasada systematyczności,
- zasada pogładowości,
- zasada samodzielności,
- zasada związku teorii z praktyką,
- zasada efektywności,
- zasada przystępności,
- zasada indywidualizacji i uspołecznienia, czyli związku interesów jednostki i zbiorowości.

Niniejszy poradnik przyjmuje też kolejne trzy zasady nauczania:

- zasada branżowości,
- zasada rozwoju umiejętności miękkich,
- zasada samokształcenia.

Zasada systematyczności. Zasada systematyczności ma odniesienie zarówno do uczniów, jak i do nauczyciela. Niniejszy poradnik traktuje za jej ważny element przedstawienie uczniom zakresu planowanego do zrealizowania materiału. Można zaproponować uczącym się systematyczne uzupełnianie swojego portfolio językowego o poznane zagadnienia. Można też zaplanować pracę projektową polegającą na przedstawieniu mapy myśli zrealizowanych tematów.

Zasada pogładowości. Zasada ta wskazuje na wielozmysłowy kontakt ucznia z poznawaną rzeczywistością. Podczas lekcji hiszpańskiego w szkole branżowej uczniowie słuchają materiałów audio, oglądają materiały graficzne i audiowizualne (i słuchają ich). Uczenie powiązane jest z obserwacją (wzrokową i słuchową). Prowadzi ona do przetworzenia informacji oraz sformułowania samodzielnej wypowiedzi ustnej oraz pisemnej.

Zasada samodzielności. Zasada w poradniku wiąże się z samooceną oraz umiejętnością wykorzystania nowoczesnych technik uczenia się.

Zasada związku teorii z praktyką. Publikacja rozszerza zasadę związku teorii z praktyką – na wykorzystanie zagadnień branżowych w praktyce zawodowej. Służą

temu np. spotkania ze specjalistami z danej dziedziny oraz prezentacje dotyczące hiszpańskich firm. Pokazywanie związku teorii z praktyką ma duże znaczenie podczas motywowania uczniów do nauki języka. Uczący się widzą praktyczne zastosowanie wiedzy, którą przyswajają.

Motywowanie uczniów jest też realizowane poprzez zachęcanie do wypowiedzi i poprawianie błędów dopiero po zakończeniu wypowiedzi. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza na początku nauki języka, kiedy niektórzy uczniowie zmagają się z barierą językową.

Zasada efektywności. Odnosi się ona do zależności między celami a wynikami. Zasady oceniania omówione zostały w rozdziale V poradnika. Cele kształcenia należy przedstawiać uczniom w taki sposób, by ich realizację widzieli jako podniesienie swojej pozycji w przyszłości na rynku pracy. Zasada jest powiązana z samooceną. Uczeń powinien samodzielnie obserwować swój postęp w nauce języka hiszpańskiego i dążyć do doskonalenia. Można zaproponować uczniom na początku roku szkolnego obejrzenie fragmentu filmu hiszpańskojęzycznego – jako zadanie domowe. Następnie uczniowie wynotowują znane im słowa i zachowują notatki aż do czerwca. Wtedy ponownie mogą zobaczyć ten sam film i zaobserwować, o ile ich słownictwo się poszerzyło.

Zasada przystępności. Zasada stopniowania trudności rozumiana jest w niniejszym poradniku jako dostosowanie metod i środków kształcenia do możliwości uczniów. Odnosi się to do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (zgodnie z przyjętą koncepcją edukacji włączającej) oraz tych szczególnie uzdolnionych i zaangażowanych.

Zasada indywidualizacji i uspołecznienia. Zasada indywidualnego podejścia do kształcenia jest realizowana z wykorzystaniem obserwacji nauczyciela oraz jego kontaktu z innymi pedagogami, psychologami i rodzicami. Zasada uspołecznienia jest realizowana podczas lekcji języka hiszpańskiego – dzięki wykorzystaniu pracy w grupach i w parach.

Zasada branżowości. Niniejszy poradnik dodaje do wspomnianych zasad kolejną, związaną z realizacją tematów, zagadnień, problematyki związanej z daną branżą. To bardzo ważne dla uczniów przygotowujących się do wejścia na rynek pracy. Zasada ta realizowana może być za pomocą następujących działań:

- organizacja wewnątrzszkolnego konkursu znajomości terminów technicznych po hiszpańsku;
- współpraca z nauczycielami przedmiotów branżowych, zgodna z zasadą interdyscyplinarności, realizowana przez przygotowywanie np. wspólnych lekcji;
- udział w projektach na platformie eTwinning;
- prezentacje uczniów o specyfice konkretnej branży;
- plakaty przygotowywane przez uczniów (np. mapy myśli ze słownictwem technicznym);
- spotkania z przedstawicielami hiszpańskich firm w Polsce.

Zasada rozwoju umiejętności miękkich. Realizacja zasady rozwoju umiejętności miękkich jest niezbędna dla uczniów szkół branżowych. Umiejętności te umożliwiają przygotowywanie się do przyszłego zawodu.

Zasada samokształcenia. Zaproponowana w tej publikacji zasada samokształcenia jest zgodna z przyjętymi założeniami w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Odnosi się ona do umiejętności samodzielnej pracy, koncentracji i zorganizowania czasu. Jest również rozumiana jako twórcze wykorzystanie metod uczenia się.

Metody i strategie nauczania w kontekście kompetencji kluczowych.

W programie nauczania *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy* zostały wskazane różne środki dydaktyczne, metody i techniki nauczania. W poradniku ujęto sposoby dostosowania tych metod i strategii do danej sytuacji dydaktycznej, wieku i zainteresowań uczniów, a także zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych. Wskazana zostanie także ich przydatność w procesie kształtowania kompetencji kluczowych.

Środki dydaktyczne. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej korzysta z różnych dostępnych środków dydaktycznych. Bierze pod uwagę dostosowanie ich do potrzeb i możliwości uczniów.

Materiały samodzielnie przygotowane:

- karty pracy,
- gry planszowe,
- plansze z grafiką,
- fiszki,
- zalaminowane kartki z pytaniami (do losowania),
- własne zdjęcia,
- samodzielnie nagrane filmiki.

Materiały gotowe:

- teksty z dostępnych podręczników,
- materiały audio,
- materiały interaktywne z zasobów internetu,
- materiały audiowizualne z zasobów internetu,
- dostępne gry planszowe.

Formy pracy. Niniejszy poradnik dzieli je na następujące:

- praca samodzielna,
- praca w parach,
- praca w grupie,
- praca z całą klasą.

Metody i techniki pracy. W poradniku wskazuje się na konieczność korzystania z różnych metod i technik pracy. Ich wybór powiązany jest z przyjętymi założeniami teoretycznymi. Duże znaczenie ma także uwzględnienie wieku, zainteresowań oraz specjalnych potrzeb uczniów (SPE).

Zgodnie z podstawą programową dla szkoły branżowej I i II stopnia, kształcenie w zakresie języka obcego nowożytnego nie odbywa się w edukacyjnej próżni. Powinno wspierać i być wspierane przez kształcenie w zakresie pozostałych przedmiotów oraz umiejętności ogólnych. Należy mieć świadomość, że wiele technik stosowanych podczas zajęć z języka obcego nowożytnego, np. planowanie i analizowanie zasobu środków i umiejętności językowych posiadanych i wymaganych do wykonania danego

zadania językowego, twórcze wykorzystanie języka, traktowanie popełnionego błędu jako narzędzia rozwoju własnych umiejętności językowych, wykorzystywanie domysłu językowego w procesie rozumienia tekstu słuchanego i czytanego, odkrywanie wzorców i formułowanie reguł, sprzyja nie tylko rozwojowi umiejętności językowych, ale przyczynia się do rozwoju umiejętności rozumowania w ogóle.

Poradnik przyjmuje zaproponowane w publikacji *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy* wykorzystanie następujących metod:

- metoda komunikacyjna,
- metoda projektu,
- grupy eksperckie,
- metoda lekcji odwróconej,
- metoda reagowania całym ciałem,
- metoda dramy,
- metoda gramatyczno-tłumaczeniowa,
- efektywne nauczanie poprzez czytanie i słuchanie, a także opowiadanie i pisanie.

Warto również częściowo wykorzystać takie metody, jak na przykład:

- podejście kognitywne – będące rozwinięciem metody gramatyczno- tłumaczeniowej (na podstawie przyswojonych reguł gramatycznych uczeń buduje samodzielne wypowiedzi);
- metoda bezpośrednia – oparta na nauce języka hiszpańskiego bez pomocy języka polskiego;
- metoda audiolingwalna – polegająca na wielokrotnym odtwarzaniu nagrań i powtarzaniu ich przez uczniów;
- technika całkowitego zanurzenia – polegająca na wykorzystywaniu języka hiszpańskiego w każdej życiowej sytuacji;
- podejście kompleksowe do nauczania i uczenia się języków – wykorzystywanie znajomości innych języków obcych, rozwijanie wielojęzyczności;
- metoda cicha;
- sugestopedia.

Niniejszy program wskazuje również następujące techniki:

- praca z grafiką,
- praca z materiałami audiowizualnymi,
- praca z tekstami piosenek,
- praca z materiałami audio,
- praca z gramami językowymi i materiałami interaktywnymi.

Podejście komunikacyjne i międzykulturowe. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej powinien dbać o wzmacnianie pewności siebie uczniów w zakresie mówienia. Wiąże się to z naciskiem na komunikację i motywowanie uczniów do wypowiedzi. Najważniejszym celem staje się swoboda komunikacyjna uczniów.

Podczas lekcji hiszpańskiego poruszane powinny być też zagadnienia kultury i tradycji krajów hiszpańskojęzycznych. Ma to duże znaczenie dla podnoszenia zainteresowania uczniów samym językiem. Tematykę kulturową wplatać można za pomocą następujących technik pracy:

- praca z tekstem piosenki;
- analiza fragmentu filmu;
- praca z materiałami słuchowymi, np. wywiadami ze znanymi osobami;
- praca z materiałami audiowizualnymi, np. dotyczącymi tradycji i świąt.

Przyjęte podejście komunikacyjne jest realizowane na lekcjach hiszpańskiego na przykład w następujący sposób:

- odgrywanie ról, scenek;
- rozmowy w parach i opowiadanie o informacjach uzyskanych od rozmówcy;
- krótkie rozmowy na początku lekcji na dowolny temat (każdy musi podejść na przykład do dwóch osób i rozmawiać przez dwie minuty).

Uczniowie w ten rozwijają kompetencje społeczne i umiejętności miękkie.

Ze względu na specyfikę szkół branżowych należy uwzględnić w rozmowach uczniów tematykę zawodową. Można ją realizować w zakresie takich tematów:

- przeprowadzenie rozmowy z szefem z prośbą o awans,
- zaproponowanie pracownikowi zmiany stanowiska,
- przeprowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej,
- złożenie zamówienia na dany towar.

Rozwijanie kolejnej kompetencji kluczowej – przedsiębiorczości – można zrealizować, przygotowując rozmowę o połączeniu dwóch firm. Należy przydzielić wtedy uczniom ich role, wskazać problemy do omówienia i poprosić o zaproponowanie rozwiązania.

Interdyscyplinarność. Poradnik podkreśla wagę interdyscyplinarności. Traktowana jest ona jako włączanie treści przedmiotowych do lekcji języka hiszpańskiego. Może to dotyczyć takich przedmiotów, jak: historia, geografia, ekonomia. Duże znaczenie w szkołach branżowych ma również uwzględnienie treści zawodowych.

Metoda projektu. Publikacja traktuje tę metodę jako bardzo ważny element realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego w szkole branżowej. Uczniowie kształtują w ten sposób ważne kompetencje społeczne. Uczą się współdziałania, komunikacji, szukania rozwiązania, akceptowania swoich poglądów. Do realizacji projektów warto skorzystać z platformy eTwinning, o której wspomniano w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Metodą można realizować różnorodne tematy, niżej przykłady.

- Oszczędzanie wody. Przygotuj projekt domu ze zbiornikiem na deszczówkę.
- Ekologiczna żywność. Przeprowadź wywiad z producentem.
- Pamiętnik z życia klasy. Przygotuj blog o szkolnych wydarzeniach.
- Nowoczesne ogrzewanie domu. Przygotuj analizę trzech najlepszych rozwiązań.
- Bycie eko. Wywiady ze znajomymi.
- Życie bez telefonu. Zaplanuj dwa dni bez telefonu i opisz swoje doświadczenia w formie prezentacji.
- Załóż biuro podróży. Przygotuj film reklamujący je.
- Prowadzisz program kulinarny o zdrowym odżywianiu się. Przygotuj nagranie.
- Nagraj audycję radiową – wywiady ze sportowcami (np. Twoimi znajomymi, którzy uprawiają sport).

Grupy eksperckie. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i przydziela im do przeanalizowania te same tematy (nowe dla uczniów). Zagadnienia są rozdzielone między członków grupy, którzy pracują samodzielnie. Następnie osoby z każdego zespołu opracowujące te same tematy spotykają się w grupach eksperckich i wymieniają informacjami. Analizują uzyskane wiadomości i wyciągają z nich wnioski. Następnie jako eksperci wracają do swoich pierwotnych grup. Tak dzielą się z innymi uczniami zdobytymi informacjami.

Metoda lekcji odwróconej. Niniejszy program proponuje wprowadzenie na lekcji hiszpańskiego w szkole branżowej metody lekcji odwróconej. Polega ona na przygotowaniu przez uczniów (w ramach zadania domowego) np. informacji o zasadzie tworzenia czasu przyszłego. Na lekcji bogaci o teorię uczniowie wykorzystują ją w dialogach, ćwiczeniach słuchowych i pisemnych.

Metoda reagowania całym ciałem (*Respuesta Física Total* po hiszpańsku, *Total Physical Response* po angielsku). Poradnik proponuje również urozmaicenie metod pracy o te związane z ruchem. Mogą to być np. czasowniki związane z czynnościami wykonywanymi po powrocie do domu. Nauczyciel pokazuje te czynności, wykonując odpowiedni ruch. Uczniowie powtarzają zarówno słowo, jak i ruch.

Metoda dramy. Odgrywanie scenek jest bardzo ważnym elementem lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej. Uczniowie mogą wcielać się w role związane z sytuacjami codziennymi oraz np. odnoszące się do ich przyszłego życia zawodowego.

Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa. Metoda opiera się na poznawaniu reguł gramatycznych i wykonywaniu tłumaczeń na ich podstawie.

Efektywne nauczanie poprzez czytanie/słuchanie i opowiadanie/pisanie. Kształcenie językowe w zakresie czterech umiejętności (czytanie, pisanie, słuchanie, mówienie) prowadzi do opanowania sprawności receptywnych (umiejętność rozumienia ze słuchu i rozumienia tekstu czytanego), jak i produktywnych (umiejętność ustnego wypowiedzenia się i wypowiedzenia się na piśmie).

Poradnik wskazuje na duże znaczenie wykorzystania technik w zakresie typowo językowym oraz dotyczącym przejścia od zdolności receptywnych do produktywnych. Techniki te dotyczą na przykład:

- analizy tekstów czytanych,
- redagowania wypowiedzi pisemnej,
- wyszukiwania informacji kluczowych w tekstach,
- tworzenia streszczenia tekstu lub usłyszanego materiału,
- określania prawdziwości lub fałszywości zdań – na podstawie materiału audio lub tekstu,
- uzupełniania brakujących form gramatycznych w tekście.

Analiza tekstów może prowadzić do wykorzystania poznanych wyrażenia np. w dialogu w restauracji. W ten sposób uczeń przechodzi od umiejętności receptywnej (rozumienie tekstu) do produktywnej (pisanie dialogu).

Analiza materiału audio może prowadzić do wypisania antonimów i użycia ich w krótkim opisie, np. dwóch obrazków domów. Dzięki temu ćwiczeniu uczeń przechodzi od umiejętności receptywnej (rozumienie ze słuchu) do produktywnej (wypowiedzenie się).

Podczas zajęć uczniowie nabywają umiejętności redagowania wypowiedzi pisemnej. Warto przedstawić im kryteria oceny pracy pisemnej obowiązujące na egzaminach zewnętrznych. Są to:

- treść i forma wypowiedzi,
- spójność i logika wypowiedzi,
- zakres środków językowych,
- poprawność środków językowych.

Na podstawie wspomnianych kryteriów można zaproponować uczniom ocenę koleżeńską prac pisemnych.

Podejście kognitywne. Podejście to jest rozwinięciem metody gramatyczno-tłumaczeniowej. Na podstawie przyswojonych reguł gramatycznych uczeń buduje samodzielne wypowiedzi.

Metoda bezpośrednia. Metoda ta zakłada naukę języka hiszpańskiego bez pomocy języka polskiego.

Metoda audiolingwalna. Polega na wielokrotnym odtwarzaniu nagrań i powtarzaniu ich przez uczniów. Warto polecać uczniom odtwarzanie w domu materiałów z lekcji oraz wykorzystywanie zasobów internetu do powtarzania tekstów piosenek czy krótkich filmików.

Technika całkowitego zanurzenia. Technika ta zakłada wykorzystanie języka hiszpańskiego w każdej życiowej sytuacji. Warto wykorzystywać ją, zachęcając uczniów na przykład do zmiany języka w telefonie na hiszpański. Trudno jednak w pełni ją realizować.

Podejście kompleksowe. Bazuje na wykorzystaniu znajomości innych języków do nauki języka hiszpańskiego. Opiera się na rozwijaniu wielojęzyczności. Warto odwołać się do znajomości języka angielskiego i powiązać to podejście z metodą gramatyczno-tłumaczeniową, proponując tłumaczenie hiszpańsko-angielskie.

Metoda cicha. Podczas lekcji nauczyciel zachowuje milczenie. Może kontrolować pracę uczniów i naprowadzać ich. Wykorzystuje tablice, wykresy i inne środki dydaktyczne. Po zakończonej lekcji podsumowuje i komentuje pracę uczniów. Jest to metoda, którą można wykorzystać dodatkowo, jako urozmaicenie wszystkich lekcji w roku szkolnym. Warto uczniom zapowiedzieć, że odbędzie się taka lekcja i wskazać swoje oczekiwania odnośnie do ich samodzielnej pracy.

Sugestopedia. To metoda opierająca się na rozluźnieniu ciała i umysłu. Można do tego wykorzystać relaksującą muzykę lub ćwiczenia oddechowe. Muzyka rozbrzmiewa w tle, pomagając zwiększyć koncentrację.

Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Prowadzenie lekcji zarówno w formie stacjonarnej, jak i zdalnej umożliwia wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Podczas lekcji zdalnych warto wykorzystać:

- czat – jako miejsce do wypowiedzi i odpowiadania na pytania;
- funkcję udostępniania ekranu – do przedstawiania własnych materiałów lub nadzorowania pracy uczniów;
- udostępnianie wspólnego dokumentu, w którym wszyscy mogą pisać (na przykład do tłumaczenia zdań).

Materiały z sieci pozwalają na wykorzystanie różnych ćwiczeń online, testów i gier językowych. Znaleźć je można na takich stronach, jak:

- profedeele.es (dostęp: 9.09.2022),
- aprenderespanol.org (dostęp: 9.09.2022),
- kahoot.com (dostęp: 9.09.2022),
- quizlet.com (dostęp: 9.09.2022),
- videoele.com (dostęp: 9.09.2022),
- quizizz.com (dostęp: 9.09.2022),
- wordwall.net (dostęp: 9.09.2022),
- wizer.me (dostęp: 9.09.2022),
- learningapps.org (dostęp: 9.09.2022).

Warto wykorzystywać też dostępne w internecie filmiki, grafiki i materiały audio. Na ich podstawie można przygotować ćwiczenia – niżej przykłady:

- opisz bohaterów lub obrazek,
- odpowiedz na pytania,
- określ: prawda czy fałsz,
- uzupełnij luki w tekście.

Idea projektowania uniwersalnego. Wszystkie metody i techniki zaproponowane w poradniku muszą być modyfikowane dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dotyczy to zarówno uczniów z trudnościami edukacyjnymi, jak i tych zdolnych.

Przyjęta idea projektowania uniwersalnego traktowana jest jako nieodłączny element procesu kształcenia. Idea ta realizowana podczas lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej może odnosić się do:

- różnych środków prezentacji materiału dydaktycznego, z uwzględnieniem specjalnych potrzeb edukacyjnych (może to być na przykład praca z tekstem z dostosowaną czcionką dla słabowidzących i wideo z napisami dla słabosłyszących);
- elastyczności w zakresie prezentowania wiedzy (np. uczniowie mają możliwość wyboru formy prezentacji pracy projektowej; mogą zrezygnować z pisania ręcznego – w razie trudności motorycznych, zamiast tego umieszczają wydruk z komputera);
- stosowania zróżnicowanych środków motywowania uczniów do pracy (są to nie tylko oceny, ale i na przykład punkty za zaangażowanie, aktywność; można je wpisywać samodzielnie przez nauczyciela przygotowanej tablicy-plakacie; zdobycie np. 20 punktów oznacza ocenę bardzo dobrą).

Stosowanie środków dydaktycznych, metod, technik i form pracy, z uwzględnieniem potrzeb wszystkich uczniów, pozytywnie wpływa na zaangażowanie i motywację.

Rozwijanie kompetencji kluczowych. Podczas lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej rozwijanych jest osiem kompetencji kluczowych:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji ćwiczone są podczas każdej lekcji języka hiszpańskiego. Uczniowie poznają np. czasowniki związane z codziennymi czynnościami, by móc wykorzystać je w opowieści o swoim dniu.

Kompetencje w zakresie wielojęzyczności są rozwijane np. podczas projektów interdyscyplinarnych z nauczycielami innych języków obcych. Uczniowie tłumaczą słownictwo branżowe z języka angielskiego na polski lub odgrywają te same scenki w recepcji hotelu w dwóch językach.

Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii kształtowane są podczas projektów interdyscyplinarnych. Przykładem może tu być zaprezentowany w scenariuszach interdyscyplinarnych projekt tworzenia aplikacji do nauki matematyki po hiszpańsku.

Kompetencje cyfrowe rozwijane są poprzez wykorzystanie narzędzi technologii teleinformacyjnych. Może to być na przykład korzystanie ze strony Spanishunicorn.com do ćwiczeń interaktywnych.

Kompetencje osobiste i społeczne kształtowane są podczas licznych prac w parach i w grupach podczas lekcji.

Kompetencje w zakresie umiejętności uczenia się rozwijane są podczas samooceny. Przykładem może być samodzielne ocenianie swojej pracy po wskazaniu błędów przez nauczyciela.

Kompetencje obywatelskie kształtowane są podczas realizacji licznych tematów o kulturze i historii Hiszpanii i Polski. Przykładem może być projekt interdyscyplinarny przedstawiony w scenariuszach – porównanie Polski i Hiszpanii.

Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości rozwijane są podczas realizowania tematów związanych np. z prowadzeniem firmy oraz rozwiązywaniem problemów w zarządzaniu nią. Uczniowie pracują wtedy również nad umiejętnościami miękkimi (komunikacja w grupie czy przedstawianie swojego stanowiska).

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej kształtowane są dzięki angażowaniu uczniów w wydarzenia kulturalne w szkole i poza nią. Mogą to być wystawy, koncerty czy spotkania ze znanymi osobami ze świata hiszpańskojęzycznego.

ROZDZIAŁ III

Organizacja procesu dydaktycznego – zasady pracy na lekcji języka hiszpańskiego

Niniejszy poradnik proponuje jasne określenie zasad pracy na lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej już od pierwszej lekcji. W zależności od poziomu grupy można potraktować ustalanie zasad jako ćwiczenie językowe. Biorąc pod uwagę stopień zaawansowania znajomości języka hiszpańskiego, poradnik wskazuje następujące propozycje – niżej omówienie.

1. Poziom podstawowy: nauczyciel przygotowuje dla uczniów fiszki z takimi czasownikami, jak na przykład: *escribir, hablar, trabajar, leer*. Następnie prosi uczniów o zaproponowanie takich zasad współpracy, które odnosiłyby się do wskazanych czasowników. Uczniowie powtarzają czasowniki i muszą wykazać pomysłowość w dopasowywaniu ich do typowych zasad na lekcji.
2. Poziom średniozaawansowany: wykorzystanie konstrukcji: *hay que* bezokolicznik, *tener que* bezokolicznik, *deber* bezokolicznik – do tworzenia przez uczniów zdań typu:
  - *tenemos que hacer deberes,*
  - *hay que escribir...,*
  - *debemos repetir...*

Uczniowie sami tworzą zasady. Nauczyciel uzupełnia propozycje.

3. Poziom zaawansowany: wykorzystanie znajomości trybu rozkazującego do tworzenia przez uczniów zasad pracy na lekcji. Nauczyciel podaje tylko czasowniki, np. *escuchar, escribir, hablar, repetir, preguntar*. Uczniowie pracują w grupach. Muszą utworzyć zdania w trybie rozkazującym dotyczące zasad pracy na lekcji, dowolnie wykorzystując podane czasowniki. Warto pomyśleć o dodaniu tutaj czasowników, które zmuszą uczniów do kreatywności: *cantar, moverse, charlar*. Można też poprosić o tworzenie form przeczących trybu rozkazującego.

Niniejszy poradnik zakłada wykorzystanie języka hiszpańskiego na lekcji w szkole branżowej także w komunikacji dotyczącej organizacji zajęć. Z tego powodu warto przygotować już na pierwszej lekcji z grupą początkujących słownik takich wyrażen. Pozwoli on na wzajemne komunikowanie się uczniów z nauczycielem od razu po hiszpańsku (niżej przykładowe zwroty):

- ¿Cómo se dice .... en español?
- ¿Dónde estamos?
- ¿Podemos empezar?
- ¿Puede repetir, por favor?
- ¿Puedes leer?
- ¿Qué significa ...?
- ¿Quién puede leer?
- ¿Ya habéis terminado?
- Buenos días, buenas tardes.
- Gracias.
- Hasta luego, hasta mañana.
- Necesito más tiempo.

- No entiendo.
- Perdón por llegar tarde.
- Yo puedo empezar.

Cele i założenia pracy z klasą zróżnicowaną pod względem wielorakich potrzeb edukacyjnych. Poradnik przyjmuje podejście zgodne z założeniami edukacji włączającej, przedstawionej w *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Praca z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb edukacyjnych jest rozumiana bardzo szeroko. Prowadzenie lekcji z uczniami z różnymi trudnościami, zgodne z koncepcją edukacji włączającej, jest tylko jednym z elementów.

Niniejszy poradnik zwraca również uwagę na cele i założenia pracy z uczniami zdolnymi. Powinny one uwzględniać następujące elementy:

- przygotowywanie rozszerzonych kart pracy do treści realizowanych w klasie,
- dążenie do łączenia uczniów zdolnych w tej samej grupie podczas prac zespołowych,
- rozszerzanie treści przedmiotowych przez przygotowywanie dodatkowych materiałów,
- organizowanie dodatkowych lekcji,
- przygotowywanie do konkursów i olimpiad.

Jeśli chodzi o konkursy, należy śledzić stronę Consejería de Educación en Polonia oraz fora internetowe nauczycieli języka hiszpańskiego.

Opis odpowiednich warunków i sposobów realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego (przygotowanie lekcji, organizacja przestrzeni i przygotowanie pomocy dydaktycznych, komunikowanie się z uczniem i z grupą uczniów). Poradnik przejmuje typologię warunków i sposobów realizacji kształcenia przyjętą w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*.

1. Zadania szkoły.
2. Działania nauczyciela.
3. Aktywność ucznia.

Zadania szkoły. Szkoła określa warunki i sposób realizacji kształcenia, które zgodne są z podstawą programową. Dla szkoły branżowej I stopnia w kształceniu językowym dotyczą one:

- zapewnienia przez szkołę zajęć z języka obcego nowożytnego, którego uczeń uczył się na wcześniejszym etapie edukacyjnym. Nauczyciele powinni właściwie określić i wykorzystać umiejętności uczniów, zdobyte na wcześniejszych etapach edukacyjnych;
- zapewnienia przez szkołę kształcenia uczniów w grupach o zbliżonym poziomie biegłości w zakresie języka obcego nowożytnego;
- prowadzenia zajęć z języka obcego nowożytnego w odpowiednio wyposażonej sali, z dostępem do słowników, pomocy wizualnych, odtwarzacza płyt CD / plików dźwiękowych, komputera ze stałym łączem internetowym, umożliwiającą przeprowadzanie ćwiczeń językowych w parach i grupach.

W szkoły branżowej II stopnia uczniowie obowiązkowo mają lekcje z jednego języka nowożytnego.

W podstawie programowej dla szkoły branżowej II w punkcie 1 podkreślono konieczność zapewnienia przez szkołę zajęć z języka obcego nowożytnego, którego uczeń uczył się w szkole podstawowej oraz w branżowej szkole I stopnia. Pozostałe warunki i sposoby realizacji są podobne jak w szkole branżowej I stopnia.

Działania nauczyciela. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej określa warunki i sposób realizacji kształcenia, zgodne z wymaganiami określonymi w podstawie programowej. Dla szkół branżowych I stopnia są one następujące:

- Używanie języka obcego nowożytnego nie tylko jako treści swoistej dla przedmiotu nauczania, ale również jako języka komunikacji podczas zajęć w różnych rodzajach interakcji, tj. zarówno nauczyciel – uczeń, jak i uczeń – uczeń.
- Tworzenie i wykorzystywanie takich zadań językowych, które będą stanowiły ilustrację przydatności języka obcego nowożytnego do realizacji własnych celów komunikacyjnych w zawodzie, w którym się kształci uczeń; stwarzanie sytuacji edukacyjnych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu przez uczniów własnych zainteresowań oraz pasji. Wszystkie te działania powinny docelowo służyć rozwijaniu u uczniów świadomości znaczenia języków obcych nowożytnych w różnych dziedzinach życia społecznego, w tym w pracy, również w odniesieniu do ścieżki własnej kariery zawodowej.
- Wykorzystywanie autentycznych materiałów źródłowych (zdjęć, filmów, nagrań audio, tekstów), w tym z użyciem narzędzi związanych z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, takich jak np. tablice interaktywne z oprogramowaniem, urządzenia mobilne.
- Zachęcanie uczniów do samooceny własnej pracy i stosowania różnych technik służących uczeniu się. Nauczyciele powinni zachęcać uczniów do pracy własnej z wykorzystaniem filmów, zasobów internetu, książek (np. uproszczonych lektur), komunikatorów i mediów społecznościowych w odpowiednim zakresie i stosownie do wieku, z uwzględnieniem specyfiki kształcenia w branżowej szkole I stopnia. W szkole powinny być organizowane wydarzenia związane z językami obcymi nowożytnymi, np. konkursy, wystawy, seanse filmowe, spotkania czytelnicze, dni języków obcych, zajęcia teatralne, udział w programach europejskich typu eTwinning, umożliwiające uczniom kontakt z rodzimymi użytkownikami języka oraz innymi użytkownikami języka docelowego.
- Wykorzystanie zajęć z języka obcego nowożytnego do rozwijania wrażliwości międzykulturowej oraz kształtowania postawy ciekawości, tolerancji i otwartości wobec innych kultur, niekoniecznie tylko tych związanych z językiem docelowym, np. przez zachęcanie uczniów do refleksji nad zjawiskami typowymi dla kultur innych niż własna, stosowanie odniesień do kultury, tradycji i historii kraju pochodzenia uczniów oraz tworzenie sytuacji komunikacyjnych umożliwiających uczniom rozwijanie umiejętności interkulturowych.

Wymagania dla szkół branżowych II stopnia zostały w podstawie programowej przedstawione w podobnym zakresie. Położono dodatkowo nacisk na konieczność systematycznego diagnozowania postępów uczniów.

Niniejszy poradnik dodaje jeszcze kolejne dwa zadania dla nauczyciela języka hiszpańskiego w szkole branżowej. Są nimi:

- Wprowadzanie treści technicznych i słownictwa związanego z daną branżą. Ma to na celu przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy i wzmocnienie ich pozycji na nim.
- Stosowanie nowoczesnych form komunikacji z uczniami: czaty, fora, grupy w sieci. Dotyczy to szczególnie sytuacji związanych z pracą uczniów nad danym projektem. Takie formy komunikacji można też rozwijać podczas nauczania zdalnego.

Aktywność ucznia. Publikacja traktuje aktywność ucznia jako ważny element określenia warunków i sposobów realizacji podstawy. Proces dydaktyczny wymaga obecności ucznia na lekcji. W sytuacji nauczania zdalnego jest to kwestia czasami trudna do zweryfikowania. Uczeń powinien być gotowy do udziału w zajęciach. W czasie nauczania stacjonarnego musi dbać o punktualność. Podczas lekcji zdalnych zaleca się, aby miał aktywny mikrofon. Jeśli okaże się, że mikrofon nie jest sprawny, warto pamiętać np. o możliwości wykorzystania czatu, internetowej tablicy Jamboard lub o przesłaniu zdjęcia notatki.

Zadaniem nauczyciela jest aktywizowanie ucznia oraz kształtowanie jego postaw. Prowadzący wykorzystuje do tego współpracę z rodzicami, innymi pedagogami i psychologiem.

ROZDZIAŁ IV

Nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich

Umiejętności przedmiotowe. Zajęcia z języka obcego nowożytnego w branżowej szkole I stopnia mogą być realizowane na dwóch poziomach:

1. poziom IV.0 – dla początkujących,
2. poziom IV.1 – dla kontynuujących naukę.

W programie nauczania *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy* opisane zostały tematy dla poziomu początkującego. W niniejszym poradniku wskazane zostaną treści dla poziomu IV.1. Są to rozwinięte tematy z poziomu początkującego.

- „Człowiek” (np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, zainteresowania, problemy etyczne);
- „Dom” (np. miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenie, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania);
- „Szkoła” (np. przedmioty nauczania, oceny i wymagania, życie szkoły, kształcenie pozaszkolne, system oświaty);
- „Praca” (np. zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza, rynek pracy);
- „Życie rodzinne i towarzyskie” (np. okresy życia, członkowie rodziny, koledzy, przyjaciele, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty oraz problemy);
- „Żywnienie” (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowanie, lokale gastronomiczne, diety);
- „Zakupy i usługi” (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, korzystanie z usług, środki płatnicze, banki, ubezpieczenia);
- „Podróżowanie i turystyka” (np. środki transportu, informacja turystyczna, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, wypadki);
- „Kultura” (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, media);
- „Sport” (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, sport wyczerpujący);
- „Zdrowie” (np. samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, higieniczny tryb życia, niepełnosprawni, uzależnienia, ochrona zdrowia);
- „Nauka i technika” (np. odkrycia naukowe, wynalazki, obsługa i korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych, awarie, technologie informacyjno-komunikacyjne);
- „Świat przyrody” (np. klimat, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, klęski żywiołowe, katastrofy, przestrzeń kosmiczna);
- „Państwo i społeczeństwo” (np. struktura państwa, urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, przestępczość, polityka społeczna, gospodarka);
- Elementy wiedzy o krajach z obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej, w tym znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur.

Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne i ustne, reaguje ustnie w sposób zrozumiały, w typowych sytuacjach:

- nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- stosuje formy grzecznościowe;
- uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- prowadzi proste negocjacje – w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru);
- proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych;
- wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- prosi o radę i udziela rady;
- wyraża prośby i podziękowania, zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
- prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie tego, co powiedział rozmówca.

Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. e-mail, wiadomość, list prywatny i prosty list formalny) w typowych sytuacjach:

- nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- prowadzi proste negocjacje (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);
- proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się i sprzeciwia;
- wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- prosi o radę i udziela rady;
- wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:

- przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;
- przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;
- przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

Uczeń szkoły branżowej I stopnia dokonuje też samooceny i korzysta z technik samodzielnej pracy nad językiem. Korzysta ze źródeł informacji w języku obcym – również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza,

definicja) – w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu. Uczeń posiada również świadomość językową.

W podstawie programowej szkoły branżowej II stopnia uwzględniono te same tematy, odpowiednio je rozwijając. Dodano elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz o podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej. Taki zakres tematyczny jest związany z efektami kształcenia, które określono w podstawie programowej kształcenia w zawodach.

Warto zauważyć, że podstawa programowa dla szkół branżowych II stopnia uwzględnia następujące warianty:

- 1. wariant III.BS2.1.** Język obcy nowożytny nauczany w branżowej szkole II stopnia (kontynuacja języka obcego nowożytnego nauczanego w branżowej szkole I stopnia, który wcześniej był nauczany jako pierwszy w szkole podstawowej);
- 2. wariant III.BS2.2.** Język obcy nowożytny nauczany w branżowej szkole II stopnia (kontynuacja języka obcego nowożytnego nauczanego w branżowej szkole I stopnia, który wcześniej był nauczany jako drugi w szkole podstawowej);
- 3. wariant III.BS2.0.** Język obcy nowożytny nauczany w branżowej szkole II stopnia (kontynuacja języka obcego nowożytnego nauczanego w branżowej szkole I stopnia, którego naukę uczeń rozpoczął od początku w I klasie szkoły branżowej I stopnia).

Pozajęzykowe treści nauczania. W obszarze treści nauczania poradnik odnosi się do elementów pozajęzykowych. Są uwzględnione w podstawie programowej dla szkół branżowych I i II stopnia. Praca przedstawia treści pozajęzykowe w następujących zakresach:

- samoocena i wykorzystanie technik samodzielnej pracy nad językiem hiszpańskim. Kształtowana jest w ten sposób umiejętność samodzielnej pracy, tworzenia notatek, poprawiania swoich błędów;
- współdziałanie w grupie, w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych. Rozwijane są w ten sposób umiejętności miękkie;
- kształtowanie świadomości kulturowej – dzięki poznawaniu tradycji i historii krajów hiszpańskojęzycznych;
- korzystanie ze źródeł informacji w języku obcym, również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Umiejętności uniwersalne. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej, planując proces dydaktyczny, musi uwzględniać konieczność rozwijania umiejętności miękkich. Są one niezbędne na rynku pracy. Niniejszy program wskazuje rozwijanie umiejętności uniwersalnych w trzech zakresach:

- umiejętności interpersonalne (np.: zdolność komunikowania, prezentowania swoich pomysłów, pracy w grupie, kierowania zespołem),
- umiejętności techniczne (np.: znajomość nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i umiejętność wykorzystania ich w pracy),
- umiejętności analityczne (np.: analizowanie zdobytych informacji, wyciąganie wniosków, wskazywanie głównych założeń, prowadzenie dokumentacji).

Treści branżowe. Poradnik przyjmuje założenia programu *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy* w zakresie uzupełnienia treści przedmiotowych o zagadnienia branżowe. Wprowadzenie tematyki związanej z językiem biznesowym przydatne będzie we wszystkich zawodach. Proponowane elementy to:

- prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej,
- tworzenie CV,
- prowadzenie zebrania zespołu,
- przygotowywanie prezentacji i przedstawianie jej,
- rozmowa z klientem,
- składanie reklamacji,
- zamawianie towarów,
- kontakt z podwykonawcami,
- ustalanie transportu towarów,
- rodzaje umów z pracodawcą.

Uwzględniając możliwości i potrzeby uczniów, warto też pomyśleć o wprowadzeniu podstawowego słownictwa technicznego – związanego z daną branżą. Warto poprosić uczniów o przygotowanie słowniczka ze słownictwem ze swojej branży, które chcieliby przetłumaczyć na język hiszpański. W ten sposób w treściach nauczania uwzględnione zostaną różnicowane potrzeby uczniów.

Treści branżowe można realizować dzięki wspomnianym już projektom interdyscyplinarnym. Scenariusze zawarte w Zestawie Narzędzi Edukacyjnych pokazują ciekawe połączenie wiedzy z języka hiszpańskiego z innymi przedmiotami. Przykładem może tu być współpraca z nauczycielami języka polskiego, historii i muzyki przy realizacji projektu polegającego na przygotowaniu przez uczniów wieczoru muzycznego.

Treści branżowe można zrealizować też w ramach projektów, które dotyczą przygotowania filmików (dialogów) związanych z daną branżą. Może to być na przykład dialog w hotelu, zaproponowany we wspomnianych scenariuszach.

Warto również zaproponować uczniom wykorzystanie narzędzi cyfrowych, np. do tworzenia aplikacji lub gry po hiszpańsku. W ten sposób uczniowie szkół informatycznych będą rozwijać umiejętności zawodowe – w połączeniu ze znajomością języka hiszpańskiego.

Wprowadzanie treści branżowych można też zaproponować uczniom w formie anonimowej ankiety (testu). Może zawierać pytania:

- wpisz słownictwo branżowe, które znasz, związane z Twoim zawodem;
- jakie wyrażenia chciałbyś poznać, bo uważasz, że mogą przydać Ci się kiedyś w pracy?;
- czy znasz firmy hiszpańskie z Twojej branży w Polsce? (jeśli tak, to wpisz jakie);
- czy chciałbyś wziąć udział w spotkaniu z przedstawicielem hiszpańskiej firmy w Polsce? (jeśli tak, to której?).

Układ blokowy. Niniejszy poradnik przejmuje układ blokowy treści nauczania przedstawiony w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*. Został on przedstawiony w następujący sposób – opis niżej.

Blok 1:

- „Człowiek”,
- „Wiedza o krajach hiszpańskojęzycznych”,
- „Praca”,
- „Nauka i technika”,
- „Szkoła”.

Blok 2:

- „Życie rodzinne i towarzyskie”,
- „Żywnienie”,
- „Zakupy i usługi”,
- „Podróżowanie i turystyka”.

Blok 3:

- „Sport”,
- „Zdrowie”,
- „Świat przyrody”.

Blok 4:

- „Kultura”,
- „Państwo i społeczeństwo”.

W pierwszym bloku przedstawiono tematy związane z przedstawianiem się i mówieniem o sobie. Połączono je z tematem świadomości różnic językowych między różnymi krajami hiszpańskojęzycznymi. Ze względu na specyfikę szkół branżowych, już w pierwszym bloku pojawił się temat pracy, nauki i techniki.

Drugi blok zawiera zagadnienia związane z codziennym życiem i komunikacją. Dodano tutaj temat turystyki, z powodu powiązania struktur leksykalno-gramatycznych używanych przy zamawianiu różnych usług z tymi wykorzystywanymi podczas podróży.

Trzeci blok dotyczy zainteresowań, sportów i zdrowia. Temat przyrody uwzględniony w tym bloku może zostać opcjonalnie połączony z turystyką w bloku 2.

Ostatni blok porusza tematy związane z kulturą, państwem i społeczeństwem. W szkole branżowej II stopnia należy dołączyć tutaj zagadnienie wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy. Trzeba też zwrócić uwagę na podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej.

Treści przedstawiane w blokach powinny być ciągle wiązane z kształtowaniem wspomnianych umiejętności pozajęzykowych. Także treści branżowe należy ujmować w każdym z bloków i dostosowywać do potrzeb i możliwości uczniów.

Podział na bloki powinien być rozumiany w ujęciu holistycznym. Zgodnie z nim nauczyciel ciągle wraca do omówionych już zagadnień i traktuje wszystkie tematy jako jedną całość. Takie podejście pozwoli uczniom na zdobycie umiejętności komunikacji w języku hiszpańskim.

Przykładem może być powracanie do tematu pracy i szkoły z bloku 1 – przy okazji życia towarzyskiego i rodzinnego w bloku 2. Temat zdrowia z bloku 3 można zaś powiązać z żywieniem z bloku 2. Temat dotyczący kultury w bloku 4 – wymaga

przywołania wiedzy dotyczącej nauki i techniki z bloku 1, podróżowania i turystyki z bloku 2 i sportu z bloku 3. Realizując tego typu podejście spiralne, uczniowie ciągle powtarzają utrwalone wiadomości, uzupełniając je o nowe treści.

ROZDZIAŁ V

Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia

Sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem specyfiki danego przedmiotu. Specyfika nauczania języka obcego wymaga uwzględnienia konieczności monitorowania i oceniania postępów w zakresie czterech sprawności językowych. Są nimi:

- czytanie,
- pisanie,
- mówienie,
- słuchanie ze zrozumieniem.

Poradnik przedstawia sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia ze względu na rozwój czterech sprawności.

Czytanie. Umiejętność czytania ze zrozumieniem może być oceniana przez różne zadania do wykonania po przeczytaniu danego tekstu. Mogą to być na przykład polecenia:

- oceń prawdziwość zdań;
- odpowiedz na pytania;
- napisz streszczenie tekstu;
- znajdź synonimy (lub antonimy) podanych wyrażen w tekście;
- wskaż czasowniki w określonej formie (np. czasu przeszłego) w tekście;
- uzupełnij zdania, wybierając odpowiedź;
- uzupełnij zdania samodzielnie dobranym, pasującym słowem (zaimkiem/rodzajnikiem/przymkiem itp.);
- dopasuj tekst/teksty do zdefiniowanych w zadaniu potrzeb adresata/adresatów;
- przetwórz tekst bądź wykorzystaj go do kształtowania innych sprawności (przechodzenie od sprawności receptywnych do produktywnych, np. pisanie odpowiedzi na wcześniej czytanego na lekcji maila).

Pisanie. Umiejętność pisania w języku hiszpańskim może być oceniana podczas pracy na lekcji nad krótkimi tekstami lub jako zadanie domowe. W poradniku zwraca się uwagę na konieczność przećwiczenia tworzenia takich tekstów, jak:

- list oficjalny (w tym reklamacja, zażalenie itp.),
- mail nieformalny,
- list motywacyjny,
- korespondencja wewnątrz firmy.

Specyfika nauczania w szkole branżowej wymaga uwzględnienia wszystkich pisemnych form wypowiedzi niezbędnych w środowisku pracy.

Mówienie. Niniejszy poradnik stawia nacisk na umiejętność komunikowania w języku hiszpańskim. Jest ona ćwiczona i monitorowana przez nauczyciela podczas każdej lekcji. Wszystkie załączone scenariusze wykorzystują formę pracy w parach lub w grupie do kształtowania umiejętności mówienia.

Poradnik proponuje wprowadzenie przynajmniej raz w semestrze wypowiedzi ustnej. Uczeń losuje jeden z zestawów pytań – w czasie, kiedy pozostali pracują samodzielnie.

Każdy zestaw może zawierać:

- wypowiedź na podany temat zobrazowany graficznie,
- dialog formalny kierowany (np. zamawianie biletów na samolot),
- dialog nieformalny kierowany (np. rozmowa o wyjściu do kina).

Słuchanie ze zrozumieniem. Oceniając umiejętność słuchania ze zrozumieniem, można wykorzystać podobne ćwiczenia jak przy rozumieniu tekstu. Warto uzupełnić je o zadanie polegające na wskazaniu, z jakiego regionu Hiszpanii (lub z którego kraju hiszpańskojęzycznego) pochodzi autor wypowiedzi. Można również tworzyć zadania z uzupełnianiem fragmentów podanymi wyrazami lub takimi, które uczeń musi sam usłyszeć. Warto też zaproponować ćwiczenie polegające na dopasowaniu sytuacji komunikacyjnej do rozmówcy lub miejsca, gdzie odbywa się rozmowa.

Umiejętność przetwarzania materiału słuchowego lub tekstu prowadzi do przechodzenia od sprawności receptywnych do produktywnych – od słuchania do mówienia, od czytania do pisanie.

Sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem etapu edukacyjnego. Niniejszy poradnik wskazuje konieczność uwzględnienia specyfiki nauczania w szkole branżowej podczas monitorowania i oceniania. Zrealizować można to za pomocą następujących form – opisane niżej.

- Ocena prezentacji uczniów. Uczniowie przygotowują prezentacje o swoich branżach. Poszerzają w ten sposób zakres słownictwa technicznego i przygotowują się do wejścia na rynek pracy.
- Ocena zaangażowania uczniów w przygotowanie spotkań z przedstawicielami różnych firm. Nauczyciel nawiązuje kontakty z hiszpańskimi firmami w Polsce i zaprasza ich przedstawicieli do szkoły. Uczniowie przygotowują pytania, które zadadzą gościom.
- Ocena aktywności uczniów podczas prac projektowych dotyczących ich zawodu.

Sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem procesu kształtowania kompetencji kluczowych. Niniejszy poradnik przedstawia monitorowanie postępów ucznia w dwóch ujęciach powiązanych ze sobą. Są to:

- ocenianie umiejętności przedmiotowych,
- ocenianie umiejętności uniwersalnych.

Nauczyciel powinien pamiętać o podsumowywaniu pracy w parach i w grupie – nie tylko pod względem opanowanych umiejętności przedmiotowych, ale i uniwersalnych. Te drugie mają ogromne znaczenie dla procesu wychowawczego i przygotowywania uczniów do wejścia na rynek pracy.

Podnoszeniu kompetencji społecznych służyć mogą wszelkie formy aktywności grupowej i przygotowywanie różnego rodzaju wydarzeń w szkole. Uczniowie, współpracując ze sobą, uczą się pracy w zespole, komunikowania się, tolerancji, przedstawiania swojego zdania oraz solidarności. Nauczyciel hiszpańskiego może zaproponować uczniom nie tylko pracę metodą projektu, ale i organizowanie różnych wydarzeń. Mogą to być:

- dni języków obcych,
- konkurs piosenki hiszpańskiej,

- przedstawienia teatralne z udziałem uczniów,
- recytowanie wierszy po hiszpańsku,
- seans filmowy,
- spotkania ze znanymi osobami ze świata hiszpańskojęzycznego,
- śpiewanie kolęd po hiszpańsku,
- wystawa plakatów, np. o krajach hiszpańskojęzycznych.

Wśród tych wymienionych wydarzeń wszystkie mają wpływ także na rozwój kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej oraz zwiększenie zainteresowania tradycjami krajów hiszpańskojęzycznych. Służyć również mogą do badania kompetencji kluczowych uczniów o różnorodnych potrzebach edukacyjnych. W przypadku uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym aktywność w tego typu wydarzeniach może być ważnym czynnikiem wzmacniającym ich pewność siebie.

Funkcje i znaczenie oceniania sumującego i kształtującego. Niniejszy program przedstawia uwzględnione w programie *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy* trzy elementy:

- ocenianie sumujące,
- ocenianie wspierające,
- samoocenę.

Ocenianie sumujące jest stałą częścią systemu kształcenia. Należy je rozszerzyć o ocenianie motywujące i wspierające.

Niniejszy poradnik zakłada ocenianie aktywności i zaangażowania uczniów. Każda ocena musi mieć jasny komentarz zwrotny. Niezbędne jest stałe diagnozowanie postępów ucznia oraz informowanie o nich rodziców.

Ocenianie wspierające musi uwzględniać następujące elementy:

- możliwości ucznia,
- potrzeby ucznia,
- zainteresowania,
- dostosowanie materiałów i środków dydaktycznych,
- podkreślanie mocnych stron ucznia,
- wspieranie w rozwijaniu umiejętności sprawiających uczniowi trudność.

Ocenianie bieżące, śródroczne i końcowe. Ocenianie musi być procesem realizowanym systematycznie. Uczniowie i rodzice śledzić mogą oceny przez dziennik elektroniczny. Ważne jest poinformowanie o zasadach oceniania już na samym początku lekcji hiszpańskiego.

Poradnik proponuje ustalenie z uczniami, że ocena śródroczna i końcowa, oprócz wartości liczbowej, jest też zawsze przedstawiana ustnie w formie opisowej. Taka krótka rozmowa indywidualna z każdym uczniem pod koniec semestru może mieć dla niego dużą wartość motywującą. Często jest też dla nauczyciela cenną informacją zwrotną o jego pracy. Można już na początku roku szkolnego przedstawić uczniom tabelkę, która zawiera kryteria oceny, omawiane podczas indywidualnej rozmowy. Mogą to być na przykład:

- odrabianie zadania domowego,
- aktywność podczas lekcji,

- zaangażowanie w pracę w grupie,
- prowadzenie własnych notatek,
- terminowe oddawanie prac pisemnych.

Ocena koleżeńska i samoocena. Poradnik odwołuje się do *Español en tu trabajo. Hiszpański w Twojej pracy*, który oprócz oceniania sumującego i kształtującego kładzie również nacisk na samoocenę. Jest ona traktowana tutaj nie tylko jako samodzielne monitorowanie stopnia opanowania treści. Odnosi się również do oceny kreatywnego wykorzystania różnych technik i metod ucznia się. Jest to próba ceny samorozwoju i cenna refleksja uczniów nad ich zaangażowaniem.

Poradnik, zgodnie z założeniami przyjętymi w programie, proponuje wykorzystanie do samooceny portfolio językowego. Regularne rozmowy z nauczycielem prowadzą go do modyfikowania sposobu nauki i udoskonalania go tak, by jego portfolio było coraz bogatsze. Refleksja nad własnym procesem uczenia jest bardzo cenna. Dzięki niej uczeń uzyskuje poczucie sprawczości swoich działań.

Niniejsza praca proponuje także ocenę koleżeńską. Można ją przeprowadzić po pracy w grupie. Nauczyciel rozdaje wtedy każdemu zespołowi anonimową ankietę. Zawierać może ona pytania dotyczące oceny aktywności kolegów i koleżanek. Prowadzący podsumowuje wyniki ankiety w każdej grupie i nagradza aktywność plusami. Komentuje też pracę zespołu, dodając własne obserwacje. Taka forma oceny koleżeńskiej motywuje uczniów do zaangażowania w następną pracę grupową.

Sprawdzanie wiedzy i umiejętności z uwzględnieniem spersonalizowanej oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Każda ocena powinna mieć charakter spersonalizowany. Musi uwzględniać zróżnicowane potrzeby i możliwości uczniów. Odnoszą się one do specjalnych potrzeb edukacyjnych i związanych z nimi trudności. Np. w przypadku uczniów słabosłyszących, należy zmodyfikować wagę oceny wypowiedzi ustnej. W przypadku uczniów mających problemy ze wzrokiem należy pamiętać o trudnościach w czytaniu.

W zależności od typu specjalnych możliwości edukacyjnych, należy zastosować odpowiednią modyfikację systemu oceniania przez takie działania, jak:

- wydłużenie czasu pracy;
- inne formułowanie polecenia, np. przez podzielenie go na szczegółowe etapy;
- ponowne odtworzenie materiału słuchowego (przy zaburzeniach koncentracji uwagi i problemach ze słuchem);
- dostosowanie wielkości i stylu czcionki (dla osób słabowidzących);
- podzielenie materiału ocenianego na mniejsze części (na przykład dla uczniów z afazją, zespołem Aspergera, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nadpobudliwością psychoruchową czy dysleksją).

Postępy uczniów szczególnie zdolnych powinny być zaś oceniane z uwzględnieniem:

- wykonywania dodatkowych kart pracy,
- przygotowywania się do konkursów i olimpiad,
- udziału w konkursach i olimpiadach,
- aktywności podczas zajęć dodatkowych.

ROZDZIAŁ VI

Zadania nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej

Diagnozowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów podczas zajęć – szanse i możliwości obserwacji pedagogicznej

Niniejszy poradnik podkreśla znaczenie edukacji włączającej. Oznacza ona zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich uczniów. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej rozwija indywidualny potencjał każdego ucznia. Wspiera ich, dostosowując swoje działania do tempa rozwoju, zróżnicowanych potrzeb i uzdolnień.

Edukacja włączająca w szkołach branżowych kładzie nacisk m.in. na kształtowanie umiejętności zawodowych uczniów. Nauczyciel, wykorzystując założenia interdyscyplinarności, wprowadza tematy związane z przyszłym zawodem uczniów. Dzięki temu zwiększa się zainteresowanie uczniów językiem hiszpańskim oraz w przyszłości umacnia się pozycja uczącego się na rynku pracy.

Realizując treści przedmiotowe, nauczyciel kładzie nacisk na rozwój umiejętności miękkich. Praca w parach i w grupie pozwala na kształtowanie zdolności pracy zespołowej, rozwiązywanie konfliktów, przedstawianie swojego zdania oraz dążenie do realizacji wspólnego celu.

Elementem obserwacji pedagogicznej jest zapoznanie się z odpowiednią dokumentacją dotyczącą ucznia: orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego oraz opinie wydane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Duże znaczenie ma też kontakt z wychowawcą, innymi pedagogami, psychologiem i rodzicami. Analizując możliwości uczniów, nauczyciel może zastosować też testy diagnostyczne. Ogromne znaczenie ma sama obserwacja ucznia.

Specjalistyczne dostosowania. Po przeanalizowaniu potrzeb i możliwości swoich uczniów nauczyciel przygotowuje specjalistyczne dostosowania wskazane poniżej.

Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Powinni oni mieć dostosowane tempo pracy do potrzeb. Należy też pamiętać o zachęcaniu do ćwiczenia czytania (uczeń z dysleksją). Można umożliwić im np. oddawanie prac pisemnych pisanych na komputerze (uczeń z dysgrafią).

Uczniowie z dysfunkcją wzroku. Ci uczniowie wymagają odpowiedniego dostosowania przestrzeni szkolnej. Warto pamiętać o:

- dostosowaniu wielkości i rodzaju czcionki,
- zapewnieniu bezpieczeństwa poruszania się po terenie szkoły,
- zapewnieniu materiałów graficznych ułatwiających rozumienie treści leksykalno-gramatycznych,
- usadowieniu ucznia w pierwszej ławce.

Uczniowie z dysfunkcją słuchu. Ci uczniowie mogą rozwijać swoje umiejętności językowe dzięki takim dostosowaniom, jak:

- zapewnienie słuchawek do pracy z materiałem słuchowym;
- przygotowanie materiałów multimedialnych z napisami;

- zapewnienie miejsca w sali lekcyjnej, z którego uczeń dobrze widzi nauczyciela i inne osoby (by mógł czytać z ruchu ust);
- zastąpienie pracy z materiałem słuchowym transkrypcją.

Uczniowie z ADHD (od ang. *attention deficit hyperactivity disorder*). Nauczyciel dba o umożliwienie im ruchu podczas lekcji. Warto korzystać z metody reagowania całym ciałem oraz dramy. Nauczyciel powinien wykorzystywać i pokazywać techniki koncentracji uwagi. Warto skorzystać z omówionej metody cichej lub sugestopedii.

Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Nauczyciel języka hiszpańskiego w szkole branżowej dostosowuje metody i techniki pracy, uwzględniając możliwości uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Są to na przykład:

- wydłużenie czasu pracy,
- zastąpienie testów wypowiedzią ustną,
- inne formułowanie poleceń – przez dzielenie ich na przykład na części,
- podzielenie materiału podlegającego ocenie na części.

Warto zastosować techniki rozwijające sprawności językowe uczniów. Mogą to być na przykład:

- praca z grafiką (obrazowanie nowego słowa lub wyrażenia),
- praca z materiałem multimedialnym,
- wykorzystanie narzędzi TIK (technologii informacyjno-komunikacyjnych),
- praca z tekstem piosenki.

Uczniowie z niepełnosprawnością ruchową. Uczniowie ci muszą mieć dostosowaną przestrzeń w szkole w taki sposób, by bezpiecznie mogli dotrzeć do sali lekcyjnej i się po niej poruszać.

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Powinni mieć w jasny sposób sformułowane polecenia. Należy pamiętać też o ewentualnym przetłumaczeniu ich na język polski.

Uczniowie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Zagadnienie autyzmu jest tak szerokie, że ramy niniejszego poradnika przekraczają możliwości omówienia ich w kontekście lekcji języka hiszpańskiego. Ważne, aby były one zgodne z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu, z wynikami obserwacji ucznia oraz jego potrzebami.

Uczniowie z chorobą przewlekłą. W ich przypadku nauczyciel musi skontaktować się z rodzicami. Jeśli jest to choroba uniemożliwiająca pobyt w szkole, uczeń może realizować nauczanie indywidualne. W tej sytuacji nauczyciel powinien pamiętać o wspieraniu kontaktów ucznia przebywającego w domu z kolegami i koleżankami.

Uczniowie z niedostosowaniem społecznym lub zagrożeni niedostosowaniem społecznym. Nauczyciel języka hiszpańskiego musi podejmować działania ułatwiające kształcenie się uczniom z niedostosowaniem społecznym. Dużą rolę może tu odegrać odpowiednie dobranie uczniów w grupy podczas prac zespołowych i projektowych. Warto wtedy ustalić od razu sposób komunikacji uczniów w tej grupie ze sobą, częstotliwość i miejsce spotkań. Najważniejsze będzie ustalenie jasnych zasad, które nauczyciel będzie respektował.

Uczniowie w sytuacji kryzysowej, traumatycznej. W ich przypadku nauczyciel powinien rozważyć odstąpienie od odpytywania czy sprawdzania zadania domowego. Nauczyciel musi bacznie obserwować ucznia, gdyż może się okazać, że chce on jednak być traktowany jak wszyscy. Nauczyciel współpracuje z innymi pedagogami i rodzicami.

Uczniowie zdolni. Pracując z takimi uczniami, należy określić zakres rozszerzonego materiału i sposób oceniania jego opanowania. Można zaproponować dodatkowe lekcje w ramach zajęć rozwijających uzdolnienia. Należy pamiętać o zachęcaniu do udziału w konkursach i olimpiadach.

Partnerstwo z rodzicami; rola i zasady tej współpracy. Niniejszy poradnik, nawiązując do programu nauczania, przyjmuje koncepcję indywidualizacji procesu kształcenia. Jednym z niezbędnych elementów jej realizacji jest współpraca z rodzicami. Ma ona ogromne znaczenie w przypadku wszystkich uczniów. Należy ustalić zasady i formę kontaktu (dziennik elektroniczny, telefon lub e-mail). Warto pamiętać o angażowaniu uczniów np. w festyny, wieczorki tematyczne (np. o krajach hiszpańskojęzycznych) czy udział w przedstawieniach teatralnych.

Zasady współpracy z personelem. Nauczyciel języka hiszpańskiego, pracując z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, powinien współpracować z innymi specjalistami. Są to rehabilitanci, psychologowie, terapeuci, pedagodzy specjaliści, logopedzi czy neurologopedzi.

Opracowanie sposobu monitorowania postępów ucznia z uwzględnieniem różnych potrzeb edukacyjnych (w tym uwarunkowań wynikających z różnych możliwości psychofizycznych i zachowania motywującej funkcji oceny).

Monitorowanie postępów wszystkich uczniów musi uwzględniać różne potrzeby edukacyjne uczniów. Wśród sposobów monitorowania postępów wymienić można:

- ocenę aktywności na lekcji,
- ocenę zaangażowania w pracę metodą projektu,
- ocenę aktywności pozalekcyjnej (przygotowywanie różnych wydarzeń w szkole, udział w nich).

Powyższe sposoby oceny dotyczą nie tyle opanowania treści przedmiotowych, co rozwijania umiejętności miękkich i zaangażowania. Warto pamiętać o wspomnianych już indywidualnych rozmowach z uczniem oraz monitorowaniu prowadzonego przez niego portfolio językowego.

Wszystkich uczniów należy motywować do aktywności podczas lekcji i do realizacji zadań pozalekcyjnych. Trzeba jednak pamiętać o modyfikowaniu zadań dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Na przykład uczniowie z niepełnosprawnością ruchową podczas pracy metodą dramy powinni mieć role niewymagające w dużym stopniu przemieszczania się. Wtedy ich aktywność i wykonanie zadania mogą zostać ocenione z uwzględnieniem specjalnych potrzeb. Uczniowie słabowidzący podczas oceniania ich płynności czytania powinni mieć możliwość spoglądania na tekst (dostosowany do ich wady wzroku). Dla uczniów słabosłyszących ocenianie rozumienia materiału audio można zastąpić pracą z transkrypcją. Uczniowie z ADHD powinni być szczególnie chwaleni za każdy moment

skupienia. Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim powinni być motywowani za wszystkie drobne osiągnięcia. Uczniowie z niepełnosprawnością ruchową najczęściej oceniani są bez konieczności uwzględnienia ich trudności ze względu na charakter zajęć językowych. Uczniowie z chorobą przewlekłą muszą mieć dostosowane terminy oddawania prac i pisanie sprawdzianów do swojego stanu zdrowia. Uczniowie z dysleksją powinni być oceniani za czytanie z uwzględnieniem ich trudności. Uczniowie z dysgrafią powinni mieć możliwość zastąpienia oceny wypowiedzi pisemnej – ustną.

Przykłady dobrych praktyk pokazujące systemowe rozwijanie szeroko rozumianych kompetencji społecznych. Niniejszy poradnik kładzie duży nacisk na rozwijanie kompetencji społecznych. Podczas lekcji języka hiszpańskiego w szkole branżowej wykorzystywane są formy pracy w parach i w grupie. Prowadzą one do kształtowania umiejętności pracy zespołowej. Inne proponowane praktyki to:

- angażowanie uczniów w przygotowywanie wydarzeń w szkole związanych z językiem hiszpańskim (wystaw, festynów, spotkań z interesującymi osobami, konkursów piosenki, konkursów recytatorskich itp.);
- zachęcanie do wykonywania prac dodatkowych w zespołach (np. przygotowywanie plakatów o krajach hiszpańskojęzycznych, dań hiszpańskich na Dzień Hiszpanii przygotowywany w szkole);
- praca metodą projektu (np. przygotowywanie bloga o wydarzeniach na lekcji hiszpańskiego; uczniowie przez miesiąc prowadzą bloga o tym, co dzieje się na lekcjach hiszpańskiego).

BIBLIOGRAFIA

- Atroszko B., 2018, *Konstrukttywizm jako źródło inspiracji dla rozwoju współczesnej edukacji nauczycieli*, [w:] *Reviewed Proceedings of the Interdisciplinary Scientific International Conference for PhD Students and Assistants QUAERE 2018*, vol. 8, Hradec Králové: Magnanimitas, s. 1224 –1231.
- Dewey J., 2005, *Moje pedagogiczne credo*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Dylak S., 2000, *Wprowadzenie do konstruowania szkolnych programów nauczania*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- ESOKJ: Rada Europy, 2003, *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa: CODN.
- Europejskie portfolio językowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów*, 2006, Warszawa: CODN.
- Galant A., 2012, *Ewaluacja programów nauczania*, [w:] *Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*, Warszawa: ORE.
- Gardner H., 2002, *Inteligencje wielorakie*, Jankowski A. (tłum.), Poznań: Media Rodzina.
- Komorowska H., 2009, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa: Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna.
- Komorowska H., 2009, *Skuteczna nauka języka obcego*, Warszawa: CODN.
- Kosińska E., 2000, *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków: Rubikon.
- Kotarski R., 2017, *Włtam się do mózgu*, Warszawa: Wydawnictwo Altenberg.
- Nunan D., 1989, *Designing Tasks for the Communicative Classroom*, New York: Cambridge University Press.
- Okoń W., 1966, *Proces nauczania*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Okoń W., (1987), *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Okoń W., 1970, *Zarys dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Pamula M., 2002, *Europejskie Portfolio Językowe – opis i ocena umiejętności komunikacyjnych i językowych ucznia*, [w:] Komorowska H. (red.), *Ewaluacja w nauce języka obcego*, Białystok: Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku.
- Snow C., 2005, *Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego*, [w:] Gleason J.B., Bernstein Ratner N., *Psycholingwistyka*, tłum. Bobryk J., Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Sołtys D., Szmigiel K., 1997, *Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej*, Kraków: Wydawnictwo zamiast Korepetycji.
- Stanowski M., 2017, *Motywacja. Teoria w pigułce* (dostęp: 9.09.2022), ORE.
- Sterna D., 2006, *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Warszawa: CEO.

Wiśniewska D., 2009, *Badanie w działaniu jako metoda badawcza w dydaktyce języków obcych*, „Neofilolog”, nr 32, s. 115-126.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2021, poz. 1082 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 2020, poz. 1327 z późn. zm.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

Agata Rodak – absolwentka filologii języka hiszpańskiego, politologii i socjologii. Cześć studiów zrealizowała na Uniwersytecie w Grenadzie. Pracuje jako lektorka języka hiszpańskiego w Centrum Językowym Politechniki Łódzkiej. Pełni tam także funkcję koordynatora do spraw studentów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jest autorką artykułów z metodyki nauczania języków obcych w zakresie pracy ze studentami ze SPE. Doświadczenie zawodowe zdobywała też jako nauczycielka w liceach ogólnokształcących, tłumaczka i egzaminatorka DELE w Instytucie Cervantesa. Jest współautorką *Współczesnego słownika hiszpańsko-polskiego i polsko-hiszpańskiego* oraz *Praktycznego słownika hiszpańsko-polskiego i polsko-hiszpańskiego* z serii PONS.